

شى جىنپىڭنىڭ دۇنيە جۇزىلىك نىتا ـ نىقالاسى

(باسى 1_ بەتتە)

“ئار ەل خالىقنىڭ بارلىعى تاماشا تۇرمىسى كەشەرە العاندا عانا، گۈلدەنئۇ باياندى بولادى، خاۋپسىزدىك قاتماماسزددققا يە بولادى، ادامدىق ۇقىقتىڭ نەگىزى بولادى“.
حالىقتىڭ كوڭىلىن ويلاعان، ەلەمنىڭ يىگىلىگىن كوزدەگەن
ئوروعا شى جىنپىڭنىڭ ئىس تىندىرئۇدا ۇلگى بولغان، ەل باسقارغان، كوكەيىنە ەلمەدى ۇيالاتقان نىتا ـ نىقە ـ لاسى مەن قاسىيەتى كەڭسەكە قاتناسقانداردى قا ـ باعات ئسۇيىندىردى .

رەترەكتە جەرگىلىكتى ورنىدا باسشى كادر بولغان شى جىنپىڭ ئىبر جولى “وزىن بائۇئۇ، وتبا ـ سىن تۇزەئۇ، مەملەكەتتى باسقارئۇ، ەلمەگە تىنىشتىق ورناتئۇ“ جولىندەگى ئۇسىنگىن اۇنزا عالاندا بىلاي دەگەن ەدى:
” ەلمەگە تىنىشتىق ورناتئۇ‘ بىلىككە قول جەتكىزئۇ مەەس، ەلمەدى بىلەئۇ مەەس، قايتا بۇقارانىڭ كەدەيلىكتىن ارىلئۇنبا، تىنىش ئومىر، شات ـ شادىمان تىرشلىك كەشىرئۇنە، كىيىمى ئبۇ ـ تىن، قارىنى توق بولئۇنما مۇمكىندىك جاسائۇ ـ ەلم ئسىزدى ۇلگى ەتىپ، بەيىت دامىپ، ئسىزدىڭ ۇستانمىگىز ارىقلى بارلىق ەل تاتئۇلاسىپ، ۇلى بىرلىكتى جۇزەگە اسىرسا، ’ەلمەگە تىنىشتىق ورناتئۇعا‘ ئاياي ئۇسەمىز“ .

اۇىل ـ قىستاققا ئۇئوسىپ اترەكتە قاتناسقاندا ”اۇلىداستاردى ەتكە ئىبر تويغىزئۇ“ دەگەن تىلەگە ـ نەن رەفورما جاساۋدىڭ، ەسك اشۇدىڭ العاشقى تۇسىندا سولئۇستىك ەژورويادا ساپاردا بولعانداى “ جۇڭگو خالىقن اناعۇرلىم تاماشا تۇرمىسقا كەنەلئۇ“ دەگەن ارمانعا دەيىن: ئۇجياندا قىزمەت سىتەگەندە تىنىق مۇخىت ارال ەلى پاپئۇا ـ جاڭئا گۆينەيدا ساڭرا ئۇقۇلاق ارىقلى كەدەيلەردى سۇيە ـ مەلدەئۇ تەخنىكاسىن جالپىلاستىرئۇدى ىلگەرلەتئۇ ـ دەن مەملەكەت باسشىسى بولعاننان كەيىن ”باتسى افرىكا ئمۇيىسى“ سەنەگالداى اۇىل ـ قىستاق تۇرىغىندارنىڭ اۇنزا سۇ ماسەلەسنى شەشئۇد ـ نە كومەكتەسئۇگە دەيىن... جىلدار جىلجىپ ئوتىپ جاتقانمەن، شىن نىقالاستى كوڭىل ەجەلدەن وز ـ گەرەمدى .

” جۇڭگو جاۋاپكەرشلىك ارقالايتىن ەل، ئىمىز ئوز ئسىمىزدى قۇلىشنا ويداعىداي ئىبىتىرىپ، سو ـ نىمەن بىرگە جۇڭگو مەن سىرتقى دۇنيەنىڭ قارىم ـ قاتناسىن ويداعىداي ئىبر جاقى ەتىپ، ارى انا ـ عۇرلىم ئىيمىدى سىرتقى ورتاعا قول جەتكىزئۇگە تالىپئۇنمىز، ارى دۇنيە ئجۇزىنىڭ بەيىتىشلىگى مەن دامئۇنبا اناعۇرلىم زور ۇلەس قوسئۇعا قۇلىشئۇد ـ مىز كەرەك.“
2012 ـ جىلى 12 ـ ايدىڭ 5 ـ كۈنى باس شۇجى مىندەتىن وتەگەننەن كەينىگى ئۇغمىش رەتكى سىرتقى سىتەر قىيمىلىندا شى جىنپىڭ جۇڭگو ـ نىڭ سىرتقا ەسك اشۇ سىرتائەگىياسى مەن دىپلوماتىيا ـ لىق ساياساتىن ايقىن باياندادى. ول ”خالقارالىق قوعام ئىبر ـ بىرىمەن يىتە قايناسقان تاعىدىر لاس ورتاق تۇلعاغا كۇننەن ـ كۇنگە اينالىپ كەلەدى“ دەگەندى باسا دارپىتەدى .

كەلەسى جىلى 3 ـ ايدا مەملەكەت ئوروعال ـ ەننا سايلانغاننان كەيىن تۇغمىش رەت ساپارعا شىققان شى جىنپىڭ رەسەي ماسكەئۇ خالىقارالىق قارىم ـ قاتناسى شۇەيئۇانىندا لەكسىيا جاساعاندا:
”ئىزدىڭ جۇزەگە اسىراتىن جۇڭگو ارمانمىز جۇڭگو خالىقن باقىتقا كەنەلتىپ عانا قويماي، ونىڭ ۇستىنە ار ەل خالىقن دا باقىتقا كەنەلتەدى“ ـ دەپ اتاپ كورسەتتى .

” قازىركى تاڭداى دۇنيە ئجۇزىنىڭ اۋقىمى نە؟ ونىڭ جاۋابى بىرەئۇ عانا، ول — بەيىتىشە ـ لىك، دامئۇ، سەلبەسئۇ، بىرگە يىگىلىككە كەنەلئۇ“.
ادامزاتنىڭ دامئۇ اۋقىمى جولىندە تەرەڭ تولعاد ـ ەان ئوروعا شى جىنپىڭ ادامزاتنىڭ تاعىدىر لاس ورتاق تۇلعالىسنى قۇرئۇدى دارپىتەپ ارى ىلگەرد ـ ملەتىپ، جۇڭگونىڭ ئداسئۇرلى ەلمىدىك كوزقارا ـ سىنا، ماركسىزمنىڭ دۇنيە تارىخى نازارياسىنا جاڭئا داۋىرلىك ئمان ۇستەپ، جۇڭگونى ادامزات تىڭ باياندى بەيىتىشلىگىن، ورتاق گۇلدەنئۇن جەبەئۇگە اقىل ـ پاراسات پەن كۇش ـ قۇات قوسئۇعا جەتەكتەدى .

دۇنيە ئجۇزىنىڭ بەيىتىشلىگىن قورعاۋدا مۇراتىمىزدان اينىمادىق — 2014 ـ جىلى كوكتەمدە ئوروعا شى جىنپىڭ ەژوروياداعى ئىبرتالاي ەلدە ساپاردا بولدى . بارغان جەرىندە ول ”بەيىت دامئۇدى“ اۋزىنان تاستامادى. فرانسىيانىڭ پارىجىندە ناپولەوننىڭ ”جۇڭگو ۇقىداى ارىستان نازارياسىنا“ توقتالغاد ـ ىدا:
” جۇڭگو سىندى ارىستان وياندى، الايدا بۇل بەيىت، باۋىرمال، وركەنيەتتى ارىستان“ ، ـ دەدى،

گەرمانىيانىڭ بەرلىنىدە ”مەملەكەت قۇدىرەتتەنسە، ئسوزسىز، زورەكەر بولادى“ دەگەن ەسكىرگەن لوگىكاعا تويتىارسى بەردى:
” قازىركى تاڭداى دۇنيە جۇزىندە وتارشلىدىق، زورەكەرلىك كونه سۇردەگىنە تاى تۇسئۇگە بولا ما؟ مۇنىڭ جاۋابى، ارىنە، بولمايدى. بولماي قويمائۇمەن بىرگە باسلىڭ جارىلىپ، قانعا بويالاسلىڭ“.
بەلگىيانىڭ برئۇسەلىندە دە جۇڭگونىڭ بەيىت دامئۇ جولىن تاڭداۋىنداى تارىخى لوگىكائى بىلاي بايانداى:
” جۇڭگو خالىق شاپقىنىشلىققا، قۇلدانئۇعا ۇشراعان تارىخىن ۇمىتپايد ـ دى، اسىرەسە، بۇگىنگى تۇرمىستى قاستەرلەيدى. جۇڭگو خالىق بەيىتىشلىكتى ئۇمىت ەتەدى، سو ـ عىسقا قارىسى تۇرادى، سوندىقتان باستان ـ اياق دەربەس، وزىنە ـ ئوزى قوجايىن بولاتىن بەيىت دىپلوماتيالىق ساياسات ۇستانىپ، وزگە ەلدەردىڭ شىكى سىسنە كىلىكىپئۇگە ارى وزگەلەردىڭ جۇڭگونىڭ شىكى سىسنە كىلىگئۇنە جول قويمائۇعا تاباندى بولپ كەلدى“ .

خالقارالىق اۋقىم قۇبىلماي بولسا دا ئوروعا شى جىنپىڭ بەيىتىشلىك جەمىسنى قورعاۋ، ادلىدىك ـ تى، تۇراشلىدقنى قورعاۋ بەكىمەنن اينىمادى:
ماە ـ كەئۇدە بۇرىن جۇڭگودا جاپون شاپقىنىشلارنىا قارىسى سوعىسقا قاتناسقان رەسەيدىڭ ساقا جاۋىند ـ گەرلەرچمەن نىقالاسپەن كەزدەسىپ، بىرىقتىلپقەن الدىنا بارىپ جاسى گەدەلەگەن ساقا جاۋىنگەرلەر ـ گە ەستەلىك مەدالىن تاقتى: بەيجىڭدە ”جەڭسى كۇنى دىپلوماتياسىن“ ورسىتەتىپ، تىبان ـ انجىن مىنىبەرىندە دۇنيە ئجۇزىن ادلىدىك، ئسوزسىز، جە ـ جەڭسىگە جەتەدى، بەيىتىشلىك، ئسوزسىز، جە ـ جىسكە جەتەدى، خالىق، ئسوزسىز، جەڭسىگە جەتە ـ دى دەيتىن وسى ۇلى ايقىتاتى بىرگە ەستە بەرىك ساقتاۋعا ۇندەدى: ئبۇ ـ يورىكتە بىرلەسكەن مەملە ـ كەتتەر ۇيىمىنا ”بەيىتىشلىك ساۋىتىن“ تارتئۇ ەتىپ، جۇڭگو ـ بىرلەسكەن مەملەكەتتەر ۇيىمى بەيىتىشە ـ لىك جانە دامئۇ فورىن قۇرئۇدى، تۇراقتى قۇرىلمە ـ دى بەيىتىشلىكتى قورعاۋ ساقشى اترەتىن الدىمەن ۇيىمداستىرىپ قۇرئۇدى ارى8000 ادام كوله مىندە ـ گى بەيىتىشلىك قورعاۋ بويىنشا بۇيرىق كۇتئۇ اسكەري ئبولمىن قۇرئۇدى ۇيعاراندىمەن جارىيالا ـ دى؛ ۇكرائىنا ادعارىس تۇىلعاننان كەيىن، ”ئورت ئىيسى“، ”ئورت ورتاق“، ”ئۇش ئئۇيندى تول ـ ەانسى“ سىياقتىلاردى ورتاعا قويىپ، وبىەكتىبئۇ، ادىل تۇرىعى ۇستانىپ، بەلسەنە بەيىتىشلىكتى ئناسىجاتتاپ، كەلىسسوز وتكىزئۇدى جەبەدى...

ورتاق دامئۇدى ىلگەرلەتئۇگە تىنباي تالىپندىق —

2021 ـ جىلى 12 ـ ايدا جۇڭگو ـ لاوس تەمىر جولىنىڭ اشلىىپ بسكە قوسىلئۇ قارسانغىندا، ئورا ـ عا شى جىنپىڭ وتكەندە شاڭخايدا تەمىر جول يىنجەنەرياسىن ۇبىرەنگەن 9 لاوستىق وقۇشنىنىڭ بىرلەسىپ جازغان خاتىنن ئاپسىرىپ الدى:
”دۇنيە جۇزىندەگى ەڭ وزىق تەمىر جول جۇڭگودان لاوسقا تۇتاستى ارى ئارىبىمىزدىڭ كوڭىلمىزبەن ۇلاستى...“ .

ولاردىڭ جۇڭگودا ۇبىرەنگەن بىلىمىدەرىن جۇڭگو ـ لاوس تەمىر جولىن بسكە قوسئۇعا جانە دامئۇعا ارنايتىندىقتارىنان خاباردار بولپ، ئوروعا شى جىنپىڭ قاباعات قۇاندى .

2013 ـ جىلى التىن كۇزدە، ئوروعا شى جىنپىڭ ”ئىبر بەلدەئۇ، ئىبر جولىدى“ بىرگە قۇرئۇ باستاما ـ سىن العا قويدى. تارىختان رەلدققا وتكەن، جوبا جاساپ ورنالاستىرعان ”ئوباي سىزبادان“ ايشىقتى دا جۇبەلى ”نازىك سىزباعا“ دەيىن، تاپاۋ 10 جىلدان بەرى وسى وركەنيەت ەستەمەسىن ارقالاعان، بولاشاق ارمانعا جۇكتى بولغان ئۇمىت جولىندا تالاي ـ تالاي دامئۇ كەرەمەتتەرى جازىلدى: كەنىادا تۇغمىش وسىزامانداىعان تەمىر جول بار بولدى، مالدىئۇتە تەڭىزدى ەندەي وتكەن تۇغمىش ۇلكەن كوپىر سالنىدى، بەلورۇسىيادا ”وزىنىڭ اۋتوكولىك جاساۋ كاسىبى بارلىققا كەلدى، گرەتسىيانىڭ بەيىليايئۇس پورتى تىرشلىك تىنىسنى قايتا قاۋلاتت ـ تى، سەربىيا سىمەيدىروۋو بولات زاۋودى تاىى شۇعماللى ناتىجە جاراتتى...

” ەلمىز دۇنيە ئجۇزى ساحناسىنىڭ تورىنە كۇن سايمىن جاقىنداى، ەلمىدىك سىتەردە اناعۇر ـ لىم زور رول اتقاراتىن، ار ەلمەن بىرگە كۇللى ادامزات ماسەلەسنى شەشئۇگە اناعۇرلىم زور ۇلەس قوساتىن قابىلەتى دە، جاۋاپكەرشلىگى دە بار “.
باس شۇجى شى جىنپىڭ ەلم ئسىن ئوز مىندەتى ەتكەن بورىشى مەن جاۋاپكەرشلىك ار ـ قالاۋىن وسلايشا جىنقايتاي ايتتى .

(2) جارىسىمدى بولۇمەن بىرگە، ەرەكشەلىگىن دە ساقىتاپ، بارلىق ەلمەن بەرەكەلەسئۇ — ”ئىر نىيەت ئىبر ماقساتنامىلار سەرىگىتەسەر، ورتاقسىققا ۇمىتلىىپ، پارىقتاردى ساقىتاعاندار دا سەرىگىتەسەر“

2022 ـ جىل 11 ـ ايدىڭ ورتا شەنىندە پارىتيا ـ نىڭ 20 ـ قۇرىلتايى جەڭسپەن جابىلعاننان كەيىن، كوپ وتپەي ئوروعا شى جىنپىڭ شىعىسى وڭتۇس ـ تىك ازىباعا ۇشاقپەن بارىپ، 20 ەل توبى باسىشلا ـ رىنىڭ باسىشلار ماجىلىسىنە، ازىيا ـ تىنىق مۇخىت ەكونومىيكالىق سەلبەستىك ۇيىمىنىڭ باسىشلار بەيرەسىيى ماجىلىسىنە قاتناستى ارى تاپايلاندىنا ساپاردا بولدى .

كوپ جاقىتى ماجىلىستەر ارەدىگىندە، ئوروعا شى جىنپىڭ جەكە ـ جەكە 20 نەشە شەتەل باسىشىە ـ مەن جانە خالىقارالىق ۇيىم جاۋاپتىسپەن دىدار لاسە ـ تى، كەڭەستى، كەزدەستى، ۇنەمى ئىبر كەزدەسئۇ ئجۇرىلىپ جاتقان كەزدە كەلەر كەزدەسئۇگە قاتىنا ـ ساتىن شەتەل جاقىتىڭ باسىشلارى ەدەقاشان كەلىپ ىلىپ كۇتىپ تۇردى .

جاڭئا دوستارمەن كەزدەستى ارى جەلگى دوستارمەن دىدارلاستى؛ مۇندا وركەندەپ كەلە جاتقان ەلدەر دە ارى باتىستاعى دامىعان ەلدەر دە بار؛ جۇڭگومەن اراسىن تەڭىز ئبولىپ تۇرعان كورشى ەلدەر دە ارى جەر شارىندا جۇڭگومەن ارالىعى ەڭ شالعاي ەلدەر دە بار...

ئوزارا قۇرمەت ەتئۇ، ادىل، تۇراشل بولئۇ، سەلبەسىپ تەڭ يىگىلىككە كەنەلئۇ سىندى جاڭاشا خالىقارالىق قارىم ـ قاتناسى ۇستانمىنان جازىباي، ئوروعا شى جىنپىڭ جۇڭگونى باستاپ، بۇكىل ەلمە ـ دى قامتىعان سەرىكتەستىك قارىم ـ قاتناس تورىن ۇزدىكىسىز ئجىي توقىدى...

جاڭاشا خالىقارالىق قارىم ـ قاتناس — ئورا ـ عا شى جىنپىڭ دارپىتەگەن كەلەلى ۇستانىم، ول ”ازۇلىلار السىزدەردى باسىئۇ“ سىندى ورمان زا ـ ڭىنىڭ تەرىسكە شىعارىلعاندىمەن، ”مەملەكەت قۇ ـ درەتتەنسە، ئسوزسىز، زورەكەر بولادى“ دەگەن ەسكىرگەن لوگىكانىڭ تاستالغاندىمەن، ”بىرەئۇى جەڭلىپ، بىرەئۇى جەئۇ“ سىندى تەكە تىرەس ويىنان اتىتاپ ئوتئۇدى اڭعارتىىپ، جۇڭگو كوممۇنىستەرنىڭ كوڭىلىندەگى ”دۇنيە ئجۇزىنىڭ“ بولئۇعا ئىيستى بەينەسىن سئۇرەتتەپ، مەملەكەت پەن مەملەكەتتىڭ قالايى بىرگە جاساسئۇنبا ايقىن بەتالىسى كورسەتتى .

رەسەيدىڭ زۇڭتۇڭى ۇڭتپنەن 40 نەشە رەت دىدارلاسئۇ وتكىزدى، امەرىكا جانە ەژورپاداعى ئىرى ەل باسىشلارچمەن ەكى جاقىتى قارىم ـ قانە ـ ناس جانە خالىقارالىق سىتەر جولىندە ئجىي تىلە ـ دەستى... وتكەن 10 جىل شىندە ئوروعا شى جىنپىڭ ئىر ەلدەردىڭ ساپكەسئۇى مەن سەلبەسئۇن ىلگەرد ـ لەتئۇگە كۇش سالىپ، جالبى تۇلعالىق جاتقان ورنىق ـ تى، بىرەكلىكى دامىعان ئىرى ەل قارىم ـ قاتناسى جۇلگەسىن ورناتتى .

جاڭئا جۇڭگو تارىخىنداى تۇغمىش رەتكى توغرىەكتەگى ەلدەر دىپلوماتىياسى قىزمەتى اڭگىمە ئماجىلىسىن اشىپ، شىعىسى سولئۇستىك ازىيا، شىعىسى وڭتۇستىك ازىيا، وڭتۇستىك ازىيا، ورتا ازىيا ئوڭىرى سىياقتى بارلىق توغرىەكتەگى ەلدەردى دەرىلىكتەي ارالاپ، تاتئۇ، ادال، قايرىمىدى، كەڭ پەيىل بولئۇ ۇستانمىنان جازىباي، ”جاقسى كورشى التىنعا بەرگىسىز“ دەپ باسا دارپىتەدى...
ئوروعا شى جىنپىڭ توغرىەكتەگى ەلدەردى جۇڭگونىڭ الاڭسىز تابان تىرەپ تۇرئۇ تىيانعى، دامئۇ، گۇلدەنئۇ نەگىزى دەپ قاراپ، توغرىەك تاعىدىر ـ لاس ورتاق تۇلعالىسنى قۇرئۇدى كۇش سالا ىلگە ـ رىلەتتى .

افرىكادان ورتا شىعسقا دەيىن، لاتىن امەرىكا ـ سىنان تىنىق مۇخىتتاى ارال ەلدەرىنە دەيىن، دامئۇ ۇستىندەگى كوپتەگەن ەلدە ئوروعا شى جىنپىڭنىڭ كوپىشلىكپەن تەڭ تۇرىمدا بارىس ـ كەلىس جاساسىپ، دامئۇدى بىرگە جوسپارلاغان تاماشا اڭگىمەسى اۋىزدان ـ اۋىزعا كەڭ تارالدى .
”قالىڭ دامئۇ ۇستىندەگى ەلدەر — ەلمىزدىڭ خالىقارالىق سىتەردەگى تابىعى وداقتاس ارهياسى“، ”جۇڭگونىڭ بىرلەسكەن مەملەكەتتەر ۇيىمىنداى ئىبر بەلەتى ماڭگى دامئۇ ۇستىندەگى ەلدەرگە ئتان“...
جۇڭگو دۇرىس ادىلەت ـ مۇددە كوزقارا ـ سى مەن شىنايى، بۇكپەسىز، باۋىرمال ادال بولئۇ ۇستانمىن نۇسقاۋشى ەتىپ، دامئۇ ۇستىندەگى ەل ـ دەرىمەن نىنتىماقتاسا سەلبەسىپ، ۇزدىكىسىز جاڭئا تاراۋ جازدى .

”بەيىتىشلىك، تاتئۇلىق، جارىسەمدىلىق — جۇڭخۇا ۇلتىنىڭ 5000 جىلدان استام ۇاقتىتان بەرى

ۇزبەي تالىپنىپ كەلگەن جانە جالعاستىرىپ كەلگەن ۇستانىمى“، ”جۇڭگونىڭ دامئۇ بەلەسىنەن ئىمىز دۇنيە ئجۇزى جاقسى بولسا، جۇڭگونىڭ دا جاقسى بولاتىدىمەن؛ جۇڭگو جاقسى بولسا، دۇنيە ئجۇزىنىڭ دە اناعۇرلىم جاقسى بولاتىندە ـ ەن تەرەڭ سەزىندىك“...
ەل ئىشى ـ سىرتىندا ـ عى تالاي ماڭىزدى ورىنداردا ئوروعا شى جىنپىڭ جۇڭگونىڭ جاڭاشا خالىقارالىق قارىم ـ قاتناسى قالىپتاستىرئۇدى ىلگەرلەتئۇدەگى مادەنيەت قايتا ـ رى مەن رەالدىق لوگىكاسىن تەرەڭ بايىمداپ ئئۇسىندىردى .

وسىنداى ساتتەر، ماڭگى ەستەن كەتپەيد ـ دى — 2015 ـ جىلى 12 ـ ايدا جۇڭگو ـ افرىكا سەل ـ بەستىك تالقى مىنىبەرىنىڭ يوحنانەسئۇرگتەگى باششلار كەڭەسىندە ئوروعا شى جىنپىڭ جاڭئا جە ـ دايداىعى جۇڭگو مەن افرىكانىڭ سەلبەستىك ۇستا ـ نىمەن شىكەرەلىي بايىمداپ: جۇڭگو مەن افرىكا دوستىىنىڭ ۇاقتى وتكەن سايمىن جاڭئارا ئتۇسۇد ـ نىڭ ئئوبىرلى سەبەبى ”ەكى جاقىتىڭ باستان ـ اياق تەڭ تۇرىمدا مامىلە جاساۋعا، شىن پەيىلمەن دوستاسئۇعا، سەلبەسىپ تەڭ يىگىلىككە كەنەلئۇگە، بىرگە دامئۇعا تاباندى بولئۇندا“، ـ دەپ اتاپ كور ـ سەتتى .

سول كەزدە افرىكا وداعىنىڭ كەزەكشى ئتو ـ راعاسى، زىمبابۇەنىڭ زۇڭتۇڭى بولىپ تۇرعان توقسان نەشە جاستاعى مۇڭكابه تەبىرەنە بىسلاي دەگەن ەدى:
”بۇرىن وتارشلىدار افرىكاعا زوبىالاڭ اكەلگەن ەدى، مىنە ەندى جۇڭگو افرىكاعا تىڭ تىنىسى سىيلادى، گەگەر كەزىندەگى وتارشلىداردا قۇلاق بار بولسا، ولار دا ئوروعا شى جىنپىڭنىڭ وسى ئسوزىن ەستىسنى!“

وسىنداى اڭگىمەلەر ەل سۇيىنەر اڭىز بولىپ تارالدى —

1985 ـ جىلى خبىەي جىڭدىڭ اۋداندىق پارتە ـ كومەنىڭ شۇجىي بولغان شى جىنپىڭ اۇىل شارئۇا ـ شىلىمەن تەكسەرئۇ ۇيرىمەسىن باستاپ امەرىكاعا ساپارلاي باردى. ابوۋا شىتاتى ماسكاتىن قالاشە ـ ەنىدا ول بىرنەشە قاراپايمى امەرىكا بۇقاراسىمەن تانىستى .
2012 ـ جىلى شى جىنپىڭ مەملەكەتتىڭ ورنىبا ـ سار ئوروعاسى رەتىندە امەرىكاعا ساپارلاي بارعاذ ـ دا ماسكاتىنگە تاىى بارئۇدى ارنايى ورنالاستىرىپ، وسى ادامدارمەن تاىى دا جۇزدەستى. ”جۇرت مەنەن وسى جولعى امەرىكاعا ساپارىڭىزدا نەلىكتەن ابوۋا شىتاتىنا كەلدىڭىز دەپ سۇرادى، مەن: مەن جولىنەن ايتقاندا سىزدەر امەرىكاسىزدار ـ عوي دەدىم“، وسى ئىبر اۋنزا ئسوز ەجەلگى دوستاردى ايرىقشا اسەرلىندىردى .

ۇاقتى سىرعىپ ئوتىپ جاتسا دا، ئوروعا شى جىنپىڭنىڭ ەجەلگى دوستارىنا دەگەن كولىدەي كوڭىلى مەن سىتىق نىقالاسى ەشقاشان سولعىنداما ـ دى.
2015 ـ جىلى مەملەكەت سىتەرى قارىبالاس بولسا دا، ئوروعا شى جىنپىڭ مەن خانىمى پىڭ ليىۋان ارنايى ۇاقتى شىعارىپ، دىباۋبۇيتاي مەملەكەتتىك قوناق ۇيىىندە كەزىندەگى ماسكاتىندەگى ئۇي بەسى دۇوزجارك پەن ونىڭ جۇبايىن قاپىلداپ، ولارمەن اقتارىلا اڭگىمەلەستى؛
2022 ـ جىلى ول تاىى دا كەزىندەگى ساپار قىيمىلىن ۇيىسداستىرئۇشلاردىڭ ئىبرى بولغان لاندى خانىمعا جاۋاپ حات جازىپ، ونى جانە ەجەلگى دوستارىن دوستىق تۇقىمىن ۇزدىكىسىز شاشىپ، جۇڭگو مەن امەرىكا ەكى ەل خالىقنىڭ دوستىعىنا تىڭ ۇلەس قوسئۇعا جىگەرلەندىردى .

شىن پەيىلدى دوستىق ۇزاققا جالعاسادى. شى جىنپىڭ شەنەلدە ساپاردا بولغان ورايدان پايدا ـ لانىپ، ار ەل جۇرتشىلىغىنىڭ اراسىنا ۇزبەيى بارىپ، ولارمەن دوستاسىپ، ولاردىڭ ويى مەن ارمانىن ۇعىستى .

2013 ـ جىلى 6 ـ ايدا ئوروعا شى جىنپىڭ لاتىن امەرىكاسىنداى كوستا ـ رىكادا ساپاردا بولغان كەزدە ئىبر قاراپايمى كوفە گەمىشلىك باق ـ شاسىنا بارىپ، دىقان سامولا وتباسىنداىلارمەن بىرگە قورالانا تىرىپ اڭگىمەلەسىپ، خالىق تۇرمە ـ سىن تىلگە تپەك ەتكەن ەدى .

” مەن دە نەگىزگى ساتىمدان شىققانمىن، 7 جىل دىقان بولىدىم، جاي بۇقارامەن تابىعى تۇردە كوڭىلىم جاقىن“.
سول جەردەگى ادامدار ئوروعا شى جىنپىڭنىڭ شىن پەيىلمەن ايتقان سوز ـ دەرىنەن اسەرلەنىپ، ارالارى تەزدەن جاقىنداىسىپ كەتتى...

”ئوزارا جاعداي ئىبلىسئۇ، ئوزارا ئئۇسىنسئۇ —

مەملەكەتتەر ارا قاتناسىتى دامىتئۇدىڭ نەگىزدىك يىنجەنەريياسى، بىلىسكەن سايمىن تۇسىنىك تە تەرەڭ ـ دەي تۇسەدى، اۋىس ـ كۇيىسى جاساسۇدىڭ، سەل ـ بەسۇدىڭ نەگىزى دە سولغۇرلىم بەكەمدەلىپ، ئورسى دە سولغۇرلىم كەڭەيدەدى.“
ئوروعا شى جىنپىڭ اۋىس ـ كۇيىسى جاساسۇدىڭ ماڭىزدد ـ لمىغن وسلاي ئتۇسىندى .

نازاربايەۆ داشۇەسىندە لەكسىيا جاساعاندا جۇڭگودا وقىپ جاتقان سبىرەك كەزدەسەتىن قان تىيىندەگى قازاقستاندىق وقۇشى رۇسلانىڭ قان بەرگەن اڭگىمەسىن ايتتى؛
اۋستىريانىڭ تاسىمانيا شىتاتىنا ساپارلاي بارغاندا فۇجياندا قىزمەت سىتە ـ گەن كەزىندە تانىسقان بۇرىنقى شىتات باىستىعى، قاينىس بولپ كەتكەن باكوننىڭ ئۇي شىندەگە ـ لەرگە ارنايى امانداسا باردى؛
يناليا رىم مەملەكەتە ـ تىك جاتاقى مەكتەبىنىڭ وقىتىشى ـ وقۇشىلارنىا جاۋاپ حات جازىپ، ولاردى جاڭئا داۋىردىڭ مار ـ كوپولوسى بولئۇعا جىگەرلەندىردى“...

” شار تاراپتى ارالاۋ جاپالى بولغانمەن، الايدا ’دوستار شەڭبەرى‘ بارغان سايمىن ۇلكەيدى“.
وتكەن 10 جىلدا، ئوروعا شى جىنپىڭ ىلگەرىندى ـ كەيىندى 40 نەشە رەت ساپارعا شىعىپ، بەس ۇلكەن قۇرىلقتاعى 70 نەشە مەملەكەتتە اياق ئىزىن قالدردى، ەل ئىشى ـ سىرتىندا ئىبر قىدىرئۇ ما ـ ئىزدى كوپ جاقىتلى دىپلوماتيالىق قىيمىلداردى باسقاردى جانە ولارعا قاتناستى، جۇڭگوعا ساپار ـ لاي كەلگەن خالىقاراداعى نەشە ئجۇز ساياسى قايراتكەردى قاپىلداپ، ار ەلدەگى قوعامنىڭ ار سالاسىنداىلارمەن كەڭ كولهمدى بارىس ـ كەلىسە تى ساقىتادى، ”ئىزدىڭ دوستارىمىز بارلىق جەردەن تابىلادى“ .

(3) ئىبر ـ ئىبرىنىڭ كوركەمدىگىنەن لاززات الا ئىلىدى، ئوز كوركەمدىگى مەن باسقالاردىڭ كوركەمدىگىن ئوعىستىردى —

وركەنيەتتەر اۋىس ـ كۇيىسىن، ئوزارا ۇلگى اۋدى ار ەل خالىقنىڭ دوستىغىن نە ـ عايتاتىن كوپىرگە، ادامزات قوعامىنىڭ العا باسئۇن ىلگەرلەتەتتىن قوزعاۋشى كۇشكە، دۇنيە ئجۇزىنىڭ بەيىتىشلىگىن قورعايتىن دانە ـ كەرگە اينالدىرايىق“

فيچى — وڭتۇستىك تىنىق مۇخىتتاى توغىز جولىدىڭ تورابى.
2014 ـ جىلى 11 ـ ايدىڭ 21 ـ كۇنى فيچىدىڭ سول كەزدەگى زۇڭلىي مۇباينىياراما السىتان كەلگەن سىلى قوناقى ئداسئۇرلى سالتپەن قارىسى الدى .

ئوروعا شى جىنپىڭ ”بولما جەيدەسنى“ كىيىپ، ەجەلگى تۇرىغىنداردىڭ نىزگى تىلەك بىلدىرگەن ولەڭىن تىڭداپ، ولار ۇسىنغان كاۋا شىرىنىنان ئدام تاتتى . سول جەردەگىلەر تۇگەل قىرئۇ شاپالاق سوتقى .

وركەنيەت، بەينە، سۇ سەكىلدى، تىرشلىك اناۋلىنى بىلىنبەي نارلەندىردەدى. كوڭىل پەرنەسىن ئداپ باساتىن قادىرلەپ قۇرمەتتەئۇ، كەڭ پەيىل بولپ ئسۇيىئۇ ئوروعا شى جىنپىڭنىڭ تۇرلىشە وركەنيەتكە كوز جىبەرئۇدەگى كەڭ كوز اياسىنا سىڭگەن .

2016 ـ جىلى 6 ـ ايدىڭ 21 ـ كۇنى ئوروعا شى جىنپىڭ وزبەكىستانعا ساپارلاي بارغان كەزدە ”جىبەك جولىنىڭ ئىرى جادىگەرى“ اتانغان بۇخارا بايرىعى قالاسىن ەكسكۇرسىيالادى. ئوروعا شى جىنپىڭ ساپارداىى ارىپ ـ شارشاعانىنا قاراماى، ەكسكۇرسىيالاۋ ۇاقتىن ۇزارتىپ، ارىك قورعانىنا كىرىپ، جىبەك جولى مادەنيەتىن اناعۇرلىم تەرەڭ سەزىندى .

سول كەزدەگى وزبەكىستاننىڭ زۇڭتۇڭى كا ـ رىموۋ ئتاتتى بولپ:
”ئوروعا شى جىنپىڭ تەرەڭ تارىخى